

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА

від 22 липня 2020 р. № 650
Київ

**Про затвердження Правил утримання та збереження
полезахисних лісових смуг, розташованих на землях
сільськогосподарського призначення**

Відповідно до абзацу другого частини сьомої статті 37¹ Земельного кодексу України Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити Правила утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, що додаються.

2. Внести до Типового договору оренди землі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 3 березня 2004 р. № 220 (Офіційний вісник України, 2004 р., № 9, ст. 527; 2017 р., № 96, ст. 2936), зміни, що додаються.

Прем'єр-міністр України

Д.ШМИГАЛЬ

Інд. 75

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 22 липня 2020 р. № 650

ПРАВИЛА
утримання та збереження полезахисних лісових смуг,
розташованих на землях сільськогосподарського призначення

1. Ці Правила визначають основні вимоги щодо утримання та збереження полезахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, проведення комплексу заходів з метою забезпечення виконання функцій з агролісотехнічної меліорації.

Ці Правила є обов'язковими для виконання усіма власниками, орендарями та користувачами земельних ділянок, на яких розташовано полезахисні лісові смуги (далі - землекористувачі).

2. У цих Правилах терміни вживаються у такому значенні:

полезахисні лісові смуги - штучно створені насадження лінійного типу для захисту сільськогосподарських угідь від негативного впливу природних та антропогенних факторів;

утримання полезахисних лісових смуг - комплекс лісівничих та агротехнічних заходів, спрямованих на поліпшення стану або складу насаджень, підтримання відповідних конструкцій;

збереження полезахисних лісових смуг - комплекс заходів щодо організації охорони і захисту насаджень від пожеж, незаконних рубок, пошкоджень, ослаблення, захисту від шкідників і хвороб та іншого шкідливого впливу.

3. Землекористувачами проводяться заходи з утримання та збереження полезахисних лісових смуг на підставі матеріалів лісовпорядкування або обстежень комісією з метою визначення необхідності проведення невідкладних заходів з поліпшення санітарного стану полезахисних лісових смуг, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій (аварій, стихійного лиха тощо) у пошкоджених, малоефективних, зріджених, відмираючих насадженнях, які втрачають свої захисні функції.

Матеріали лісовпорядкування затверджуються у порядку, визначеному статтею 48 Лісового кодексу України.

Комісія утворюється органом місцевого самоврядування або територіальним органом Держгеокадастру, до повноважень якого належить передача у власність або користування земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами, протягом 14 календарних днів після отримання клопотання землекористувача про необхідність проведення невідкладних заходів у насадженнях полезахисних лісових смуг.

Головою комісії визначається представник органу місцевого самоврядування або територіального органу Держгеокадастру, до повноважень якого належить передача у власність або користування земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами. До складу комісії включаються землекористувач (або його уповноважена особа), представники державного спеціалізованого лісозахисного підприємства, територіального органу Держлісагентства, органу місцевого самоврядування або територіального органу Держгеокадастру, до повноважень якого належить передача у власність або користування земельних ділянок під полезахисними лісовими смугами.

Для обстеження насаджень у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, земель, зарезервованих для заповідання, та об'єктів Смарагдової мережі до складу комісії включається також представник структурного підрозділу у сфері охорони навколишнього природного середовища обласної, Київської та Севастопольської міської держадміністрації, а на території Автономної Республіки Крим - органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим у сфері охорони навколишнього природного середовища.

У день проведення обстеження складається акт з визначенням характеристики лісомеліоративного стану насаджень, причини їх пошкодження, всихання, стану полезахисних лісових смуг, а також необхідності проведення заходів відповідно до цих Правил, строків їх проведення, способів і строків відновлення полезахисних лісових смуг, заходів щодо оздоровлення, запобігання зараженню або пошкодженню суміжних насаджень, який затверджується головою комісії.

Акт обстеження складається у двох примірниках. Перший примірник акта зберігається в органі місцевого самоврядування або територіальному органі Держгеокадастру, що утворив комісію, другий примірник - у землекористувача.

Копію акта обстеження землекористувачі надають територіальним органам Держгеоінспекції.

Для проведення рубок догляду, реконструктивних рубок видається лісорубний квиток відповідно до статті 69 Лісового кодексу України.

У разі коли стан насаджень загрожує життю, здоров'ю громадян чи майну громадян та/або юридичних осіб, видалення дерев здійснюється у найкоротші строки з подальшим оформленням акта та лісорубного квитка протягом місяця від початку рубки.

4. Лісовпорядкування полезахисних лісових смуг забезпечує отримання характеристики лісомеліоративного стану насаджень та розроблення комплексу заходів для продовження строку їх експлуатації і проводиться за такими додатковими показниками:

вид;
площа, довжина, ширина, кількість рядів;
головна порода;
конструкція;
віковий період;
лісівничо-меліоративна оцінка.

5. Видами полезахисних лісових смуг залежно від їх розташування та призначення є:

полезахисні (поздовжні і поперечні) лісові смуги, розташовані по межах полів у рівнинних умовах, найбільш ефективні - продувні, ажурні, ажурно-продувні, з трьох - шести рядів шириною від 7,5 до 15 метрів;

стокорегулювальні полезахисні лісові смуги, розташовані на схилах більше 30°, найбільш ефективні - ажурні, шириною від 12,5 до 15 метрів;

прияружні полезахисні лісові смуги, розташовані уздовж брівки яру або вище його вершини, найбільш ефективні - щільні, шириною від 12,5 до 21 метра;

прибалкові полезахисні лісові смуги, розташовані уздовж брівки балок, найбільш ефективні - щільні, шириною від 12,5 до 21 метра;

придорожні полезахисні лісові смуги, розташовані уздовж польових доріг, найбільш ефективні - щільні;

садозахисні лісові смуги, розташовані по межах садів, розсадників та виноградників, найбільш ефективні - ажурні, продувні, з двох - чотирьох рядів шириною від 3 до 12,5 метра;

інші полезахисні лісові смуги у складі кольматуючих, приканальних, затишкових, прифермських, меліоративно-кормових, протиерозійних і донних захисних лісових насаджень, найбільш ефективні - щільні.

6. Ширина полезахисної лісової смуги у віці до 30 років визначається як сума ширини міжрядь та двох її крайок, а старшого віку - за проекціями крон узлісних дерев.

7. Головна порода у мішаних насадженнях повинна становити не менше 50 відсотків здорових дерев. До здорових відносяться дерева, які мають в кроні не більше 10 відсотків сухих гілок. Насадження з наявністю здорових дерев 25 відсотків і менше відносяться до загиблих.

8. Конструкція полезахисних лісових смуг характеризується вітропроникністю поздовжнього вертикального профілю насадження та поділяється на:

щільні полезахисні лісові смуги з відсутністю просвітів або їх незначною наявністю до 10 відсотків у всьому поздовжньому вертикальному профілі;

ажурні полезахисні лісові смуги з наявністю рівномірно розповсюджених просвітів у всьому поздовжньому вертикальному профілі від 15 до 35 відсотків;

продувні полезахисні лісові смуги з наявністю просвітів понад 60 відсотків у нижній і до 10 відсотків у верхній частині поздовжнього вертикального профілю;

ажурно-продувні полезахисні лісові смуги з наявністю просвітів понад 60 відсотків у нижній і від 15 до 35 відсотків у верхній частині поздовжнього-вертикального профілю.

9. Вікові періоди насаджень встановлюються залежно від переважаючої породи та її віку:

перший (молодняки) - період до утворення суцільного намету деревостану;

другий (середньовікові) - період формування необхідної конструкції насаджень;

третій (пристигаючі і стиглі) - період підтримки необхідної конструкції і життєздатності насаджень.

10. Лісівничо-меліоративна оцінка визначається у балах за показниками:

насадження другого і третього вікових періодів відповідного виду, оптимального розміщення і складу деревних і чагарникових порід, біологічно стійкі, які не потребують будь-яких господарських заходів, - 5 балів;

насадження другого і третього вікових періодів відповідного виду та складу порід, біологічно стійкі, які потребують догляду за головною породою, підтримання чи формування конструкції, - 4 бали;

насадження другого і третього вікових періодів відповідного виду, невдалого розміщення і складу порід, ослаблені, які потребують часткової реконструкції для відновлення протиерозійних та інших меліоративних функцій, - 3 бали;

насадження всіх вікових періодів загиблі або ті, що відмирають, мають незадовільний склад, стан та розміщення і перестали виконувати протиерозійні та інші меліоративні функції, потребують проведення заходів з лісовідновлення, - 2 бали;

насадження першого вікового періоду, які на момент обстеження не виконують протиерозійних та інших захисних функцій, можуть потребувати агротехнічного догляду і доповнення, - 1 бал.

11. За результатами лісівничо-меліоративної оцінки полезахисних лісових смуг з метою поліпшення їх якісних показників, біологічної стійкості і меліоративної ефективності проводяться такі заходи:

зріджування в процесі рубок догляду в насадженнях першого - третього вікових періодів;

реконструктивні рубки;

створення (відновлення), агротехнічний догляд та доповнення;

збереження від пожеж, незаконних рубок, пошкодження, ослаблення та іншого шкідливого впливу;

захист від шкідників і хвороб.

12. Рубки догляду в насадженнях першого вікового періоду спрямовані на покращення умов росту головних порід шляхом вилучення з насадження частини супутніх порід або їх гілок, що затіняють головні породи. Для формування продувної та ажурної конструкції смуг обрізають (на висоту до 1 метра, але не більше третини загальної висоти) нижні гілки дерев головних і супутніх порід. У разі потреби рубки догляду повторюють через три - п'ять років.

13. Рубки догляду в насадженнях другого вікового періоду спрямовані на остаточне формування складу насаджень і створення в них потрібної конструкції. Вилучаються повалені, сухі, усихаючі, пошкоджені і пригнічені дерева, а також супутні породи, які заважають росту головних (в однорідних насадженнях - гірші дерева, які заважають росту кращих) та омолоджують чагарники. У крайніх рядах вирубують нахилені дерева, які збільшують проектну ширину смуги.

Під час формування продувної конструкції на залишених деревах зрізують гілки до висоти 1,5-2 метри, а також вирубують поросль пнів і чагарників. Під час формування ажурної конструкції чагарники залишають лише в узлісних рядах.

Чагарники в насадженнях омолоджують один раз на п'ять років, за один прийом вилучають до 50 відсотків чагарників.

Чергові рубки догляду проводяться у разі потреби через п'ять - сім років.

14. Рубки догляду в насадженнях третього вікового періоду проводять з метою збереження сформованих конструкцій в полезахисних лісових смугах і підтримки їх життєдіяльності і довговічності. Видаляють повалені, сухі, усихаючі, пошкоджені, сильно пригнічені екземпляри супутніх і головних деревних порід, а в крайніх (узлісних) рядах проводять обрізку бокових гілок на висоті 1,5-2 метри, а тих, що збільшують проектну ширину смуги та заважають проведенню сільськогосподарських робіт, - на висоті до 4-5 метрів. Крім того, в полезахисних лісових смугах продувної конструкції вирубують небажану поросль, яка з'явилася після попередніх доглядів. У полезахисних лісових смугах чагарники у разі їх наявності омолоджують в два прийоми.

15. Реконструктивні рубки проводяться з метою заміни малоефективних, зріджених, відмираючих насаджень, які втратили свої захисні функції, а також насаджень, породний склад яких не відповідає умовам місцезростання і рубками догляду не можна сформувати потрібну конструкцію полезахисних лісових смуг.

Реконструктивні рубки можуть бути суцільними і вибірковыми, проводяться такими методами:

суцільна рубка, що поєднуються з проведенням заходів, спрямованих на відновлення полезахисних лісових смуг;

часткова рубка з вилученням крайніх рядів дерев та чагарників з метою введення нових, більш цінних порід, що відповідають умовам місцезростання;

часткова рубка з вилученням крайніх рядів дерев та чагарників з метою зменшення ширини раніше закладених полезахисних лісових смуг до оптимального розміру;

часткова рубка з вилученням внутрішніх рядів дерев і чагарників з метою розширення міжрядь з відновленням агротехнічного догляду за ґрунтом (у разі сильного задерніння).

16. Створення (відновлення) полезахисних лісових смуг здійснюється шляхом садіння сіянців, саджанців або висівання насіння деревних порід та чагарників, а також природного поновлення на місці загблих насаджень після їх вирубування. При цьому застосовують способи і схеми змішування, що відповідають місцевим ґрунтово-кліматичним та іншим умовам.

Нові полезахисні лісові смуги створюються з метою завершення системи захисних лісових насаджень відповідних територій відповідно до Правил відтворення лісів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. № 303 (Офіційний вісник України, 2007 р., № 16, ст. 589).

17. Заходи щодо охорони від незаконних рубок, забезпечення пожежної безпеки та ліквідації пожеж у полезахисних лісових смугах землекористувачі здійснюють у встановленому законодавством порядку.

18. Захист полезахисних лісових смуг від шкідників і хвороб забезпечується шляхом систематичного спостереження за станом насаджень, виявлення осередків шкідників і хвороб, їх профілактики, локалізації і ліквідації.

19. На земельних ділянках під полезахисними лісовими смугами забороняється:

складувати матеріали;

будувати будь-які споруди;

влаштовувати звалища сміття, снігу та льоду;

обладнувати стоянки транспортних засобів;

випалювати суху рослинність, розпалювати багаття;

добувати з дерев сік, смолу, робити надрізи;

знищувати мурашники, ловити птахів і звірів;

проводити будь-яку діяльність, що може негативно впливати на стан полезахисних лісових смуг.

ЗАТВЕРДЖЕНО
постановою Кабінету Міністрів України
від 22 липня 2020 р. № 650

ЗМІНИ,
що вносяться до Типового договору оренди землі

1. У пункті 17 слово “оренди” замінити словом “оренди**”.
2. У пункті 29 слово “орендодавця**” замінити словом “орендодавця***”.
3. У пункті 31 слово “орендаря***” замінити словом “орендаря****”.
4. В абзаці другому пункту 39 слова “порядку є****” замінити словами “порядку є*****”.
5. Виноски до Типового договору викласти в такій редакції:

“* У разі оренди земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення (сільськогосподарських угідь) державної та/або комунальної власності у пункті 7 “Інші особливості об’єкта оренди, які можуть вплинути на орендні відносини” договору зазначаються дані агрохімічного паспорта земельної ділянки (земельних ділянок).

У разі оренди земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення (сільськогосподарських угідь) приватної власності рекомендується у пункті 7 “Інші особливості об’єкта оренди, які можуть вплинути на орендні відносини” договору зазначити дані агрохімічного паспорта земельної ділянки (земельних ділянок).

** У разі оренди земельної ділянки (земельних ділянок) під полежахисними лісовими смугами, які обмежують масив земель сільськогосподарського призначення, у пункті 17 “Умови збереження стану об’єкта оренди” договору зазначаються вид, конструкція, віковий період, головна порода, у разі потреби інші характеристики полежахисної лісової смуги. Заходи щодо утримання та збереження полежахисних лісових смуг з такими характеристиками здійснюються орендарем відповідно до Правил утримання та збереження полежахисних лісових смуг, розташованих на землях сільськогосподарського призначення, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 р. № 650.

*** У разі передачі в оренду земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення державної та/або комунальної власності (сільськогосподарські угіддя) включається право орендодавця вимагати відповідно до законодавства від орендаря збереження родючості ґрунтів шляхом проведення не рідше ніж один раз на три роки перевірки стану орендованої земельної ділянки (орендованих земельних ділянок) щодо відповідності показникам агрохімічного паспорта земельної ділянки.

**** У разі передачі в оренду для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського господарства, особистого селянського господарства земельних ділянок сільськогосподарського призначення, які є земельними ділянками меліорованих земель і на яких проводиться гідротехнічна меліорація, включається зобов’язання орендаря здійснювати інвестиції у розвиток та модернізацію відповідних меліоративних систем і об’єктів інженерної інфраструктури та сприяти їх належній експлуатації.

***** У разі передачі в оренду земельної ділянки (земельних ділянок) сільськогосподарського призначення може включатися вимога щодо дотримання орендарем екологічної безпеки землекористування та збереження родючості ґрунтів, додержання державних стандартів, норм і правил відповідно до статті 24 Закону України “Про оренду землі” та припинення договору оренди землі шляхом його розірвання відповідно до вимог статті 32 Закону України “Про оренду землі” у разі недотримання такої вимоги, зокрема погіршення якості ґрунтового покриву та інших корисних властивостей орендованої земельної ділянки (орендованих земельних ділянок) або приведення її (їх) у непридатний для використання за цільовим призначенням стан.”.

Публікації документа

- **Урядовий кур'єр** від 30.07.2020 – № 145
- **Офіційний вісник України** від 11.08.2020 – 2020 р., № 62, стор. 22, стаття 2007, код акта 100259/2020

